

«М.А.Гендельманның 110 жылдығына арналған «Сейфуллин оқулары – 19» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 19», посвященной 110 - летию М.А. Гендельмана». - 2023. - Т.І, Ч.І.- Б. 184-187.

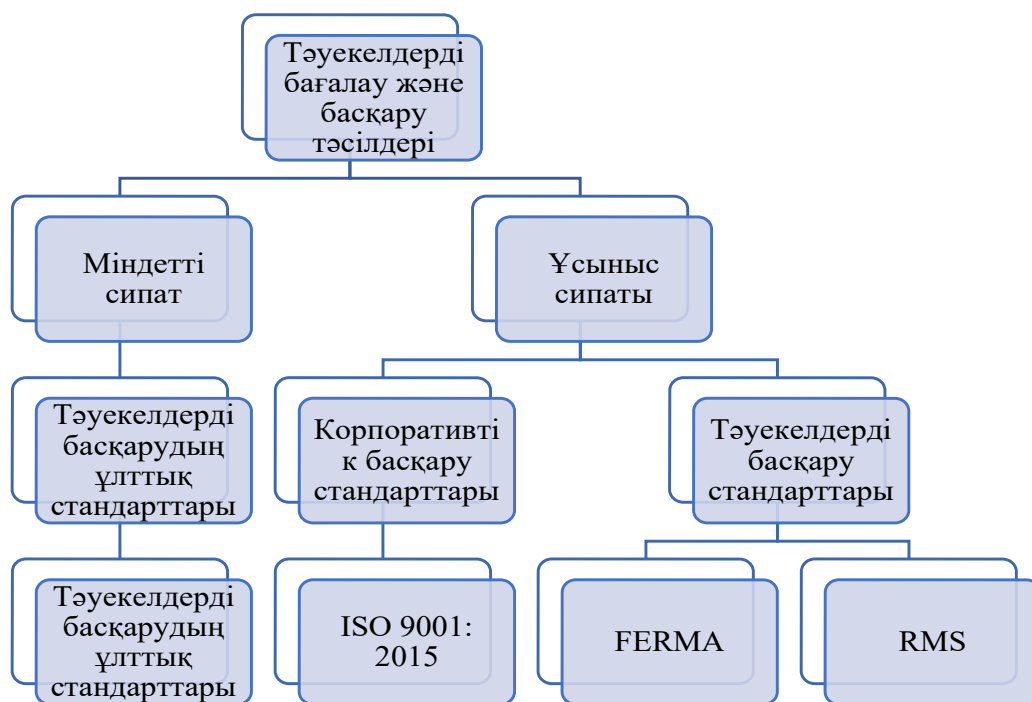
УДК: 351.609

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ БАСҚАРУ СТАНДАРТТАРЫН САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ

*Ажимгереева А.Б., 1 курс докторанты
Алдабергенова С.С., PhD*

*С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті,
Астана қ.*

Бүгінгі таңда тәуекелдерді басқару мәселелерімен әртүрлі салалардағы көптеген ұйымдар айналысады. Бұл, ең алдымен, ұйым қызметінің әртүрлі аспектілерінің (қаржылық, құқықтық, экологиялық және т.б.) және оның қызметкерлерінің қауіпсіздігін қамтамасыз етумен, сондай-ақ тұрақты дамуға бағдарланумен байланысты. Ұйымның ортасы үнемі өзгеріп отыратындықтан, тәуекелдерді анықтау, талдау және реттеу мақсатында оның мониторингін жүргізу қажет. Тәуекелдерді басқарудың әртүрлі тәсілдері бар.



Сурет 1 Тәуекелдерді басқару тәсілдерінің жіктелуі

Ұйымдар өздерінің басқару тәжірибесін ескере отырып жинақталған тәсілдерді, сондай-ақ халықаралық тәжірибе жинақтаған және тәуекелдерді

басқару стандарттарына енгізілген тәсілдерді қолдана алады, олардың ішінде ең танымалдары:

Тәуекелдерді басқару процестерін стандарттау қызметі қазіргі уақытта мемлекеттік және реттеуші құрылымдарды да, әртүрлі кәсіби қауымдастықтарды да тартады. Барлық қол жетімді стандарттарды келесі белгілер бойынша жіктеуге болады:

а) қолдану қажеттілігі (міндетті / заңнамамен бекітілген, ұсынымдық сипатта);

б) салалық ерекшелік (әмбебап, салалық (банктік, сақтандыру, зейнетақымен қамсыздандыру жүйелері, бағалы қағаздар нарығы));

в) нақтылау дәрежесі (корпоративтік басқарудың жалпы стандарттары, тәуекел-менеджменттің тұжырымдамалық негіздері, тәуекелдерді басқарудың ерекше мәселелері (оның ішінде тәуекелдердің жекелеген түрлерін басқару стандарттары));

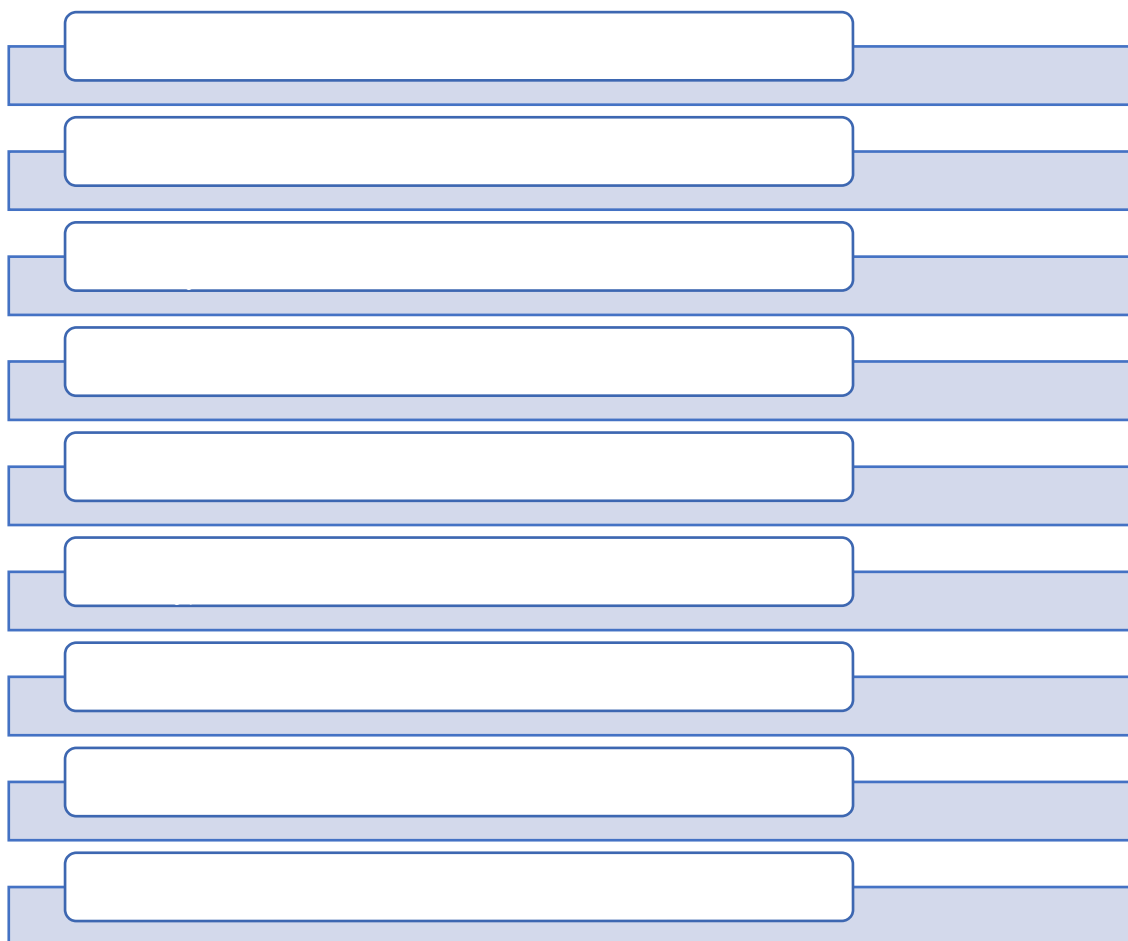
г) стандарттау объектісі (тәуекелдерді бағалау әдістері, қаржылық есептіліктегі тәуекелдерді ашу әдістері, тәуекелдерге әсер ету әдістері);

д) ұлттық тиістілік (халықаралық стандарттар; АҚШ стандарттары; Ұлыбритания стандарттары; Ресей стандарттары).

1 суретте тәуекелдерді басқаруға қатысты негізгі стандарттарды талдау негізінде орындалған тәуекелдерді басқару тәсілдерінің жіктелуі көрсетілген[1].

Әдетте, корпоративтік басқару стандарттарында Басқару жүйелерінде қолданылуы керек тәуекелдердің жіктелуі келтірілген. Бірақ олар тәуекелдерді басқару процестерін құру тұрғысынан өте функционалды емес. Тәуекелдерді жіктеудің ең дәйекті тәсілі Тәуекел менеджменті институты (IRM), Тәуекел менеджменті және сақтандыру қауымдастығы (AIRMIC) еуропалық тәуекел менеджерлері қауымдастықтарының Федерациясымен (FERMA) және тәуекелдерді басқарумен айналысатын басқа да кәсіби ұйымдармен бірлесіп әзірлеген RMS (Risk Management Standard) тәуекелдерді басқару стандартында қамтылған (сурет 2). Ондағы жіктеу мүлдем таныс болмаса да, оның біртекті тәуекелдердің негізгі блоктарын бөліп көрсетуі маңызды, ал тәуекелдің әр түрі үшін сыртқы және ішкі драйверлерді (қауіп факторларын) анықтау ұсынылады [2].

Тәуекелдерді бағалау мәселелері стандарттардың аз санында қарастырылады. Олардың тек екеуі ғана тәуекелдерді бағалау стандарттары ретінде тікелей құрылды: бұл Базель Банктік қадағалау комитетінің капитал жеткіліктілігі туралы келісімде және оның басқа да нормативтік құжаттарында тұжырымдамалық түрде көрсетілген реттеу органдарының тәсілдері, сондай - ақ IEC/FDIS 31010 Risk management-Risk assessment techniques құжатында ұсынылған стандарттау комитетінің тәсілі. Бұл мәселеде RMS стандарты тек тиісті ISO-ға сілтеме жасайды [3].



2 Сурет RMS-те бөлінген тәуекелдерді басқару процестері

1 Кесте Тәуекелдерді басқару стандарттарын салыстырмалы талдау

Атаулары	ISO	RMS	FERMA
Тәуекел-менеджмент	Ұйымның процестерінің, жүйелерінің және мәдениетінің ажырамас бөлігі болып табылатын бүкіл ұйымға әсер ететін Процесс	Біртұтас жүйе ретінде жұмыс істейтін бүкіл ұйымға әсер ететін процесс	Ұйымның өмірлік циклінің қысқа және ұзақ мерзімді бөлігінде кез-келген әрекетке арналған нұсқаулық
Тәуекелдерді басқару жүйесінің мақсаттары	Жоспарлау шешімдерін қабылдау үшін база құру	Шығындарды ұлғайту процесіне қосқан үлесі	Ұйымның құнын арттыру процесіне қосқан үлесі
Компоненттер	Терминология. Тәуекелдерді басқару принциптері. Тәуекелдерді	Тәуекелдерді бағалау. Тәуекелдерді талдау. Тәуекелдерді	Тәуекел. Тәуекел менеджменті. Тәуекелдерді бағалау.

	басқарудың ұйымдастырушылық аспектілері. Тәуекелдерді басқару процесі. Басқару жүйесін енгізу	басқару жөніндегі іс-шаралар. Тәуекелдер туралы есеп және ақпарат ағындары. Ұйымдық құрылым. Мониторинг	Тәуекелдерді талдау. Тәуекелдерді сапалық және сандық бағалау. Тәуекелдерді басқару жөніндегі іс-шаралар. Тәуекелдер туралы есеп және ақпарат ағындары. Ұйымдық құрылым және тәуекел менеджменті. Мониторинг
Фокус	Тәуекелдерді басқару процесі және оның негізгі элементтері	Тұжырымдамалық негіздер	Тәуекелдерді басқаруды практикалық қолдану процесі
Таралу саласы	Ұйымның барлық қызметкерлеріне әсер етеді	Ұйымның барлық қызметкерлеріне әсер етеді	Ұйымның барлық қызметкерлеріне әсер етеді
Тәуекелдерді басқару жүйесі үшін жауапкершілік	Ұйым басшылығы	Ұйым басшылығы	Ұйым басшылығы

Жоғарыда аталған тәуекелдерді басқару стандарттарының барлығы дерлік тәуекелдерді басқару саясатын құру қажеттілігі туралы айтады - ұйымдағы тәуекелдерді басқарудың жалпы принциптерін сипаттайтын жоғары деңгейлі құжат[4.5].

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Дамодаран А. Стратегический риск-менеджмент. Принципы и методики. М.: Вильямс, 2010
2. Hampton J. Fundamentals of enterprise risk management: how top companies assess risk, manage exposure, and seize opportunity. AMACOM, New York, 2009

3. Fraser J., Simkins B.J. Enterprise Risk Management: Today's Leading Research and Best Practices for Tomorrow's Executives. JohnWiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2010.

4. Федерация европейских ассоциаций риск менеджеров. Стандарты управления рисками

5. ISO 9001:2015 Сапа менеджменті жүйелері. Талаптар